

Talouden taantuma ja pelastustoimen kehitys

TIIVISTELMÄ

Talouden taantuma seurausvaikutuksineen saattaa osoittautua tärkeäksi ja pitkävaikutteiseksi muutostekijäksi sekä pelastustoimesa että koko turvallisuuskentässä. Kehityksellä on tiivis yhteys turvallisuuskulttuurin muutokseen ja tilaan. Pelastustoimen tulevaisuusluotausraati on pitänyt tärkeänä käynnistää nopeasti selvitys talouden taantumasta vaikutuksista pelastustoimeen. Talouden taantumasta ja sen merkityksestä pelastustoimen kannalta on tarpeen saada mahdollisimman oikea kuva suunnittelua ja ratkaisuja varten. Pelastustoimen on tärkeää kyetä nopeaan reagointiin, jotta uhkia voidaan hallita ja mahdollisuuksia hyödyntää, esimerkiksi toteuttavien elvytystoimien käyttämiseksi pelastustoimen hankkeissa.

YLEISESTÄ TALOUSKEHITYKSESTÄ

Esitelmöidessään talouden tilasta Helsinki aikajanalla -seminaarissa 10.2.2009 tohtori Antti Suvanto Suomen Pankista totesi, että globalisaatio ottaa nyt taka-askelia. Protektionismi lisääntyy. 1930-luvulla protektionismi aiheutti syvän ja pitkän laman. Yhdysvaltain taantuma on nyt kulutuslaman, mutta Euroopan taantuma on tuotanto- ja vientilamaa.

Rahoitusmarkkinoiden vapautuminen on aiheuttanut toisaalla ylivelkaantumista ja toisaalla ylijäämiä sekä kohtuutonta riskinot-

toa, matalan inflaation ja nyt velkaantumisen purkuvaiheen, pankeille tappioita ja sen seurauksena antolainauksen rajoituksia. Suvannon mukaan maailman kokonaiskansantuote laskee ensimmäistä kertaa sinä aikana, kun tilastoja on tehty 1950-luvulta alkaen.

Yhdysvaltain asutokaupan futuurien kehityksen mukaan arvioiden taantumaa pohja olisi vuoden 2010 alussa. Myös pessimistisempiä arvioita on esitetty. Nokia Oyj:n hallituksen puheenjohtaja Jorma Ollila arvioi Yleisradiossa Arto Nybergin ohjelmassa 15.2.2009 maailmantalouden taantumaa kestävän vielä kahdesta kolmeen vuoteen. Ollilan mukaan taantumasta on tulossa paljon vaikeampi kuin miltä vielä muutama kuukausi sitten näytti.

Myönteisinä asioina on huomattava, että euro suojaa valuuttahäiriöiltä, suomalaispankit ja valtiontalous ovat kunnossa, vaihtotase on ylijäämäinen, valtionvelka on maltillinen, luottolamaa torjutaan pankkitukitoimin ja elvytys pehmentää tilannetta. Taantuma aiheuttaa silti tuhoa: talous supistuu, huonoista yrityksistä siirtyy rahaa uusiin, ja paljon hyvin koulutettuja ihmisiä on menettämässä työnsä.

Tilastokeskuksen (27.2.2009) mukaan bruttokansantuotteen volyyymi laski vuoden 2008 loka-joulukuussa 1,3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Vuoden 2007 neljännestä neljännekseen verrattuna bruttokansantuote laski työpäiväkorjattuna 2,4 prosenttia. Bruttokansantuotteen volyymin muu-

tos vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä tarkentui +1,4 prosenttiin vuoden takaisesta ja -0,3 prosenttiin edellisestä neljänneksestä, kun joulukuun julkaisussa vastaavat muutokset olivat +1,1 % ja +0,1 %. Jos taantumaa määritelmänä käytetään kahden peräkkäisen vuosineljänneksen laskua bruttokansantuotteen volyyymissä, on Suomen kansantalous nyt taantumassa. Koko vuonna 2008 bruttokansantuote kasvoi vain 0,9 prosenttia. Edellisen kerran bruttokansantuote on vuositasolla kehittynyt yhtä heikosti vuonna 1993, jolloin se laski 0,9 %. Vuoden neljännellä neljänneksellä bruttokansantuote supistui Eurostatin kokoaman ennakon mukaan EU-alueella 1,5 prosenttia edellisestä neljänneksestä ja 1,1 prosenttia vuoden takaisesta.

Bruttokansantuotteen volyyymi laski loka-joulukuussa 1,3 prosenttia edellisestä neljänneksestä Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan. Vuoden 2007 neljännestä neljännekseen verrattuna bruttokansantuote laski työpäiväkorjattuna 2,4 prosenttia. Työpäiviä oli neljännellä neljänneksellä yksi enemmän kuin vuotta aiemmin. Kolmannen neljänneksen bruttokansantuotteen muutos tarkentui +1,4 prosenttiin vuoden takaisesta ja -0,3 prosenttiin edellisestä neljänneksestä. Jos taantumaa määritelmänä käytetään kahden peräkkäisen vuosineljänneksen laskua bruttokansantuotteen volyyymissä, on Suomen kansantalous nyt taantumassa (ks. kuva 1).

Viennin volyyymi pieneni neljännellä neljänneksellä 14,2 prosenttia vuoden takaisesta.

Kuva 1. Bruttokansantuote, vuosineljänneksittäin viitevuoden 2000 hintoihin (Tilastokeskus 27.2.2009)

ta, ja tuonnin volyyymi laski 14,5 prosenttia. Yksityisen kulutuksen volyyymi pieneni neljänellä neljänneksellä 1,2 prosenttia ja investoinnit vähenivät 2,1 prosenttia. Volyyymi tarkoittaa hintamuutoksista puhdistettua arvoietoa. Viitevuoden 2000 hintaiset volyymit on ilmaistu suhteessa vuoden 2000 euroääräiseen tasoon. (Kansantalouden tilinpito 2008, 4. neljännes. Tilastokeskus.)

KUNTATALOUDEN TILA JA KEHITYS

Verotulojen vähetessä heikkenee myös kuntien taloustilanne. Tätä ilmentää myös Kuntaliiton (11.2.2009) näkemys kuntatalouden kehityksestä. Kuntien toimintakate heikkeni viime vuonna yllättävän nopeasti, mikä johdatti kuntien yhteenlasketun tuloksen heikkenemiseen peräti kymmenellä prosentilla. Tämä ilmenee Tilastokeskuksen keräämistä kuntien viime vuoden tilinpäätösten ennakkotiedoista. Tuloksen heikkenemisen taustalla on kuntien toimintamenojen noin seitsemän prosentin kasvu.

Vuonna 2009 kuntien yhteenlaskettu tulos jää negatiiviseksi ensimmäistä kertaa tällä vuosikymmenellä, ja ensi vuosi on vielä heikompi. Jotta talouden syvenevä taantuma ei murena kansalaisten peruspalveluita, Suomen Kuntaliitto on laatinut kuntapalvelujen pelastusohjelman, joka nojautuu toiminnan tehostamiseen, normien keventämiseen ja valtion lisäpanostukseen. Verotulojen romahdus edellyttää yhteensä noin miljardin euron korjausliikettä valtiolta kuntien valtionosuuksien ja verotulojen lisäyksenä tänä ja ensi vuonna. Kuntien on vastaavasti tehostettava toimintaansa jatkamalla ja tiivistämällä Paras-hanketta, jotta palvelut kyetään turvaamaan.

Kuntatalous-tiedotteessa 2/2009 (Kuntaliitto 23.4.2009) todetaan, että kuntien verotulot pienenevät vuonna 2009 arviolta noin 500 miljoonaa euroa yhteisöveron romahdusta. Kustannukset pysyvät kuitenkin yhä korkealla tasolla ja lisäävät kuntien menoja yhteensä noin 1500 miljoonaa euroa. Tästä syntyvä noin kahden miljardin euron rahoitusaseman heikkeneminen vastaa kuntaveron korottamista yli kahdella prosenttiyksiköllä. Ilman valtion lisäpanosta kuntien verotus uhkaa kiristyä merkittävästi.

Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate laski jo viime vuonna. Toiminta-

menot lisääntyivät noin seitsemän prosenttia edellisvuodesta. Kunta-alan toimintamenojen kasvun taustalla ovat korkeahko palkkatarkkaisu, palvelujen lisääntynyt kysyntä ja muun muassa hoitotakuun vaatimat tehostetut toimenpiteet. Verotulot kasvoivat kaikkialla, mutta talouserot ovat suuret: Manner-Suomessa 44 kunnassa vuosikate jäi negatiiviseksi eli tulot eivät riittäneet toiminta- ja rahoitusmenojen kattamiseen, pääomakustannuksista puhumattakaan. Kunnat velkaantuvat yhä enemmän.

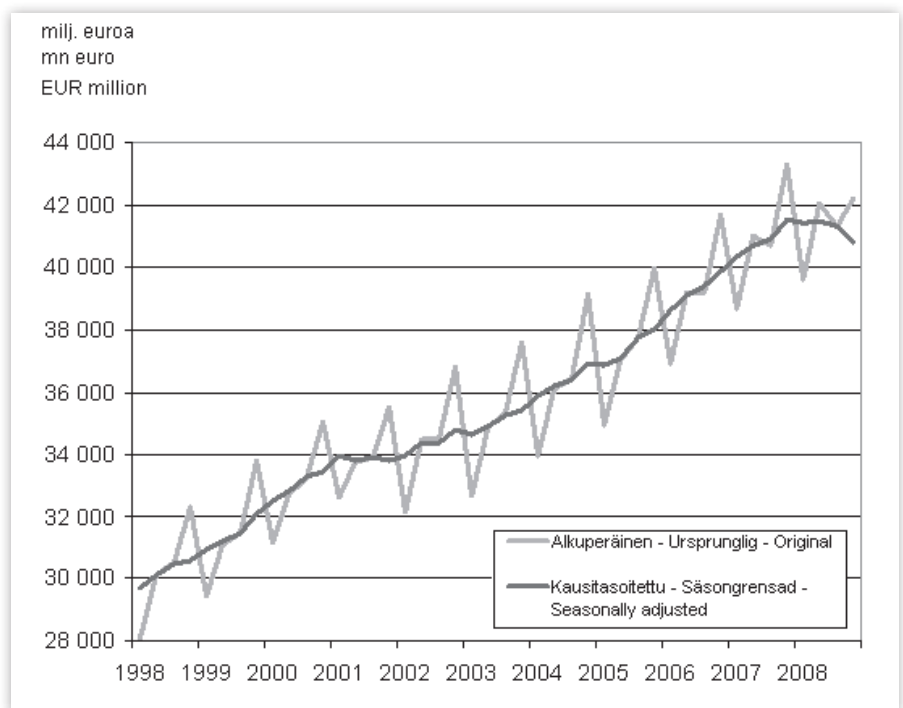
Kuntapalvelujen pelastusohjelma edellyttää, että kunnat itse jatkavat rakenteiden ja palvelujen kehittämistä Paras-hankkeen hengessä. Tuottavuutta on saatava nostettua. Tuottavuuden esteenä olevia normeja ja mitoituksia Kuntaliitto esittää tarkasteltavaksi kuntien ja valtion yhteistyönä. Velvoitteiden ja resurssien välistä jännitettä tulisi purkaa erillisellä tuottavuuden esteet-projektilla. Kuntien on itse pyrittävä pitämään yllä tarpeellista investointitasoa. Omat menot on sopeutettava tuloihin pitkällä tähtäimellä. Keskeistä on saavuttaa erittäin maltillinen palkkatarkkaisu tuleville vuosille.

Kuntaliitto (2.4.2009) teki helmikuussa 2009 kuntien taloutta selvittävän kyselyn, johon vastasi 170 kuntaa. Kuntaliiton kyselyllä pyrittiin muodostamaan kokonais käsitys siitä, miten taloustilanteen heikentyminen näkyy kuntien talousarvioissa ja rahoituksen saatavuudessa ja hinnassa. Tuloksista ilmenee, että kaksi kolmasosaa kunnanhallituksista on jo ottanut tämän vuoden talousarvion avaamisen esille tiukentuneen taloustilanteen vuoksi. Muutostarpeen määritellyt ja valmistelu on aloitettu joka viidennessä kunnassa.

Taloustilanne näkyy uusissa verotuloarvioissa ja menoissa. Kuntien arviot verotulojen kehityksestä olivat helmikuussa kääntyneet olennaisesti synkemmiksi kuin vuoden 2009 talousarviota laadittaessa viime syyskuunä. Tuolloin verotulojen arvioitiin kasvavan reilut kaksi prosenttia vuoden 2008 tasosta. Vain kolmen kuukauden kuluttua kunnat arvioivat, että kasvun sijaan verotulot laskevat lähes viisi prosenttia. Koko maan tasolla tämä merkitsisi noin 850 miljoonaa euroa alhaisempia verotuloja kuin talousarvioissa. Tämä vastaa kuntataloudessa yhden veroprosenttiyksikön verotuottoa.

Kunnat aikovat pienentää kuluvan vuoden toimintamenojen kasvun ennakkoidusta 4,7 prosentista neljään prosenttiin. Investointeja supistetaan kaksi prosenttia talousarvioista, mutta viime vuoden toteutumaan verrattuna ne kasvaisivat helmikuussa tehdyn arvion mukaan kuusi prosenttia tänä vuonna. Kunnat joutuvat myös turvautumaan lainarahaan ennakoitua enemmän. Pitkäaikaisia lainoja otettaneen yli viisi prosenttia enemmän kuin talousarvioita tehtäessä arvioitiin. Pitkäaikaisen rahoituksen hinta oli noussut yli puolessa vastanneista kunnista. Viime vuoden toteutumaan verrattuna kuntien lainanoton arvioidaan tänä vuonna kaksinkertaistuvan, minkä johdosta myös kuntien lainakanan kasvu kiihtyy. Ulkopuolisen rahoituksen saatavuutta ei kunnissa vielä helmikuussa pidetty vaikeana. Enemmistö kunnista ei katsonut tarpeelliseksi ryhtyä erityistoimiin lainarahoituksen, rahamarkkinasijoitusten tai maksuvalmiuden varmistamiseksi.

Myös kuntien rahoitusomaisuuden arvo alentui viime vuonna. Kunnat joutuivat viime vuonna kirjaamaan niin luotto- ja takaus-

tappioita kuin arvonalennuksiakin osakkeista, osuuksista ja muista arvopapereista. Koko kuntakenttään suhteutettuna rahoitusomaisuuden arvonalennukset viime vuodelta ovat noin 200 miljoonaa euroa. Kysely on tarkoitettu tehdä uudelleen kuluvaan vuodeseen syksyllä. Silloin selviää, kuinka moni kunta on tehnyt konkreettisia muutoksia tämän vuoden talousarvioihin ja minkälaisia ne ovat. Samalla selviää, kuinka kuntasektorin rahoituksen saatavuus ja hinta on kehittynyt.

TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kunta-päättäjien ja pelastuslaitosten johdon arviot taloustilanteen vaikutuksista pelastustoimen kehitykseen ajalla 2009–2013. Tutkimukseen liittyy yhdeksän kartoituskohdetta. Niiden esittelyn yhteydessä tarkastellaan Pelastustoimen omistajafoorumin seminaarissa 6.2.2009 sekä Palopäällystöpäivillä 26.–28.3.2009 Le-villä pilotin tyyppisesti tehtyjen kyselyjen vastauksia. Todetaan kuitenkin, että taloustilanteen vaikean ennustettavuuden vuoksi sekä tutkimustehtävää että kartoituskohdetta voidaan joutua muuttamaan.

Kartoituskohde 1: Arviot pelastustoimen määrärahojen kehityksestä kaudella 2009–2013.

Koska kuntien talous heikkenee ja verotulot vähenevät, joudutaan kaikilla hallinnonaloilla tekemään säästöjä. Tämä koskee myös pelastuslaitoksia, joiden määrärahat tulevat pieneneväksi. Vähennyksen suuruusarviot vaihtelevat kahden ja kymmenen prosentin välillä. Osa määrärahoista tullaan jäädytettäväksi. Määrärahoja joudutaan myös kohdentamaan tarkemmin kuin ennen tai muuttamaan niiden painotuksia. Investointeja jäädytetään ja hankinnoista sekä niiden määrärahoista supistetaan. Hankintoja tulee myös pystyä perustelemaan paremmin kuin ennen. Kalustohankintoja lykätään tai niitä ei tehdä ja kaluston ylläpito vaikeutuu. Henkilöstöpuolella vältetään sijaisten palkkaamista. Tehokkuus voi kuitenkin lisääntyä, koska samalla summalla saadaan aikaan parempi tulos.

Kartoituskohde 2: Arviot pelastustoimen palvelutason kehityksestä kaudella 2009–2013

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että palvelutaso tulee heikkenemään. Muutaman vastaajan mielestä näin ei kuitenkaan tapahdu, sillä resurssien käyttöä tehostamalla palvelutaso voi pysyä ennallaan.

Enemmistön mielestä palvelutaso tulee heikkenemään, mikäli valmiuksista tingitään säästöjen takia. Taantuma voidaan näh-

Koska kuntien talous heikkenee ja verotulot vähenevät, joudutaan kaikilla hallinnonaloilla tekemään säästöjä.

dä myös sijaissyyksi, vaikka heikkeneminen tapahtuisi itse järjestelmän vuoksi. Toimintavalmiuteen voi tulla muutoksia ja lähtövalmius 24 t/7 pv voi supistua. Hälytysvasteita voidaan muuttaa ja ensilähdön kokoa tarkastaa uudelleen. Työvuorojen vaihtu- ja henkilöstön määrää voidaan pienentää, ei tehdä ylityksiä eikä palkata sijaisia. Myös lomautuksia voi tulla. Tämä aiheuttaa savusukellusvalmiuden heikkenemisen. Mikäli sijaisia ei palkata vuosilomien ajaksi, voidaan kesällä joutua sulkemaan aluepaloasemia. Se voi aiheuttaa toimintavalmiuserojen ylityksiä, koska osa asemapaikoista on suljettuina. Myös määräaikaisten virkojen jatkoja mietitään tarkemmin kuin ennen.

Johtamisalueita ja päivitysalueita suurennetaan ja rationalisoidaan. Myös sopimuspalokuntien määrä arvioidaan uudelleen. Investoinnit tulevat vähenevään ja pitkällä aikavälillä tämä voi vaikuttaa kaluston toimintavarmuuteen. Myös ennaltaehkäisytyö ei vastaa pelastuslain henkeä. Taantuma voi tuoda tehtävien karsimista ja niiden maksulliseksi tulemistä. Mikäli yritysten lomautukset ja irtisanomiset toistuvat, voivat ne halvaantuttaa sopimuspalokuntia.

Kartoituskohde 3: Arviot vaikutuksesta pelastustoimen palvelutasopäätösten toteutumiseen

Vastaajien mukaan voi olla mahdollista, etteivät palvelutasopäätökset toteudu niin kuin pitäisi. Erään vastaajan mielestä taantumasta pitäisi vaikuttaa päätöksiin vahvasti, koska hälytysmäärien arvioidaan kasvavan. Taloudellisen epävarmuuden merkitys palvelutasopäätöksissä lisääntyy eikä lisäresurssia ole luvassa. Myös investointien toteuttamiskataululuihin ja resurssien suuruuksiin tulee muutoksia. Uusia paloasemia tai uusia yksiköitä (henkilöstöä) ei tule eivätkä suunnitellut vakanssilisäykset toteudu. Vakinaisten pelastushenkilöiden tarpeellisuutta tarkastellaan tarkemmin. Minimivahvuudet ja palotarkastus heikkenevät. Lähtövalmius 24 t/7 pv voi supistua hieman. Hälytysvasteet ja ensivastekeikat joutuvat tarkasteluun. Osa tehtävistä karsitaan ja osa tulee maksulliseksi. Muutoksia voi tulla paloasemaverkostoon, voidaan esimerkiksi perustaa niin sanottuja kevytase-mia. Toivottavasti paloasemia ei jouduta sulkemaan. Pelkona on myös, että haja-asutusalueet jäävät huonompaan asemaan.

Yhtäältä oletetaan, että taantuma ei tuo muutoksia palvelutasopäätöksiin. Toisaalta taas tuodaan esille, että taantumaa käytetään hyväksi.

Kartoituskohde 4: Arviot organisaationmuutosten tarpeellisuudesta

Pelastuslaitosten tiivistyvä yhteistoiminta ja yhteiset palvelut yleistyvät. Pelastuslain uudistuksen jälkeen tulee mahdollisesti alue-muutoksia, jopa pelastuslaitosten yhdistymisiä. Myös kuntien yhdistymiset ovat todennäköisiä, ehkä esimerkiksi Helsinki ja Vantaa vuonna 2013. Kuntien kurjan tilanteen vuoksi jopa pelastustoimen valtiollistaminen on mahdollinen vaihtoehto.

Pelastustoimessa on karsittava turhaa hallintoa ja keskitettävä sitä. Henkilöstön parissa tullaan tekemään seutukunnallisia järjestelyitä. Vakinaisia palokuntia voidaan vaihtaa niin sanottuun puolivakinaiseen ja työvuoroihin voi tulla pienempi miehitys. Kevytsukkojen ja muiden 1+3-lähtöä edullisempien vaihtoehtojen kokeilu voisi olla ennakolluultomampaa, kun lähdetään etsimään kustannussäästöjä. Vakituksia pelastajia ei palkata lisää vaikka eläköidytään, koska virkoja ei laiteta auki. VPK:n rooli tulee korostumaan.

Kartoituskohde 5: Arviot vaikutuksista vapaaehtoistyön tarpeeseen

Jatkossa vapaaehtoistyön tarve täsmennyttäväksi ja pystytään mittaamaan tarjottua palvelua. Voimakkaat sopimuspalokunnat laajentavat toimialueitaan. Koska toiminta on erittäin kustannustehokasta, tulee sopimuspalokuntien tarve ja käyttö lisääntymään sekä rooli vahvistumaan. Tähän vaikuttaa vakinaisten henkilöresurssien tiukentuminen, vakinaisen henkilöstön väheneminen ja virkänimitysten toteutumattomuus. Myös haja-asutusalueiden uskotaan jäävän paikallisten asukkaiden hoidettaviksi. Vaikka syrjäytyminen ja sen mukanaan tuomat ongelmat lisääntyvät, voi taloudellisen toimeliaisuuden hiljentyessä jotkut onnettomuustyyppit kuitenkin vähentyä.

Kartoituskohde 6: Arviot vaikutuksista vapaaehtoishenkilöstön tilanteeseen ja saatavuuteen

Työttömyyskorvauksilla elävillä on ongelmana hälytystoimintaan osallistuminen.

Työttömänä oleva VPK:n henkilö ei voi osallistua hälytyksiin, koska saa niistä palkan. Tällöin hän menettäisi työttömyyskorvauksensa. Tämä heikentää vapaapalokuntalaisen saatavuutta taantumana aikana. Epäkohdista olisikin ratkaistava heti, koska vaikka aikaa toimintaan olisi, ei voi osallistua korvausten menettämisen pelossa. Näin myös hälytyksiin lähtökynnys ja kuormittavuus kasvavat. Sopimuspalokuntana toimivassa teollisuuspalokunnassa eivät työttömät eivätkä lomautetut osallistu toimintaan. Taantumana aikana voi olla vaikeampi rekrytoida henkilöitä VPK:hon. Työntekijät myös liikkuvan työn perässä ja vaihtavat kuntaa.

Toisaalta taas, koska työtön työvoima lisääntyy, halutaan hankkia lisätuloja ja palkkioita muun muassa VPK:sta. Henkilöstön saatavuus paranee ja vapaaehtoistyö on väylä pitää verkostot yllä myös työttömänä. Tilanne voi jopa parantua, sillä lomautetulla on mahdollisuus toimia myös virka-aikana. Yhden vastaajan mielestä taantumalla ei ole vaikutusta vapaaehtoishenkilöstön tilanteeseen tai saatavuuteen.

Kartoituskohde 7: Arviot vaikutuksista arjen turvallisuuteen

Taantumana vaikutuksista arjen turvallisuuteen löytyi kolme erilaista ajattelutapaa: 1. arjen turvallisuus heikkenee, 2. arjen turvallisuus lisääntyy, 3. sillä ei ole vaikutusta.

1. Arjen turvallisuus heikkenee ja sosiaaliset ongelmat lisääntyvät työttömyyden myötä. Lomautetut ja työttömät ovat kotona, joten taloudellisten ongelmien haasteet ovat kotitalouksissa. Työttömillä on myös paljon vapaa-aikaa. Syrjäytyminen ja alkoholismi lisääntyvät, työttömyys aiheuttaa turhautumista, levottomuutta ja yleistä epävarmuutta sekä turvattomuutta. Ihmisten säästämis- ja turvattomuus tarve voi lisätä riskejä, jos esimerkiksi turvallisuuslaitteiden hankintoja siirretään myöhemmäksi. Hoitohenkilökunnan vähentäminen heikentää arjen turvallisuutta. Valmiusajat pitenevät hälytysvasteitten myötä ja ammattiavun saapuminen kestää pitempään, jolloin omatoimisuus tulee tärkeäksi. Toiminnan painopiste keskittyy taajamiin.

2. Arjen turvallisuus lisääntyy, koska ih-

miset ovat huolellisempia ja harkitsevat toimiaan tarkemmin. Ihmiset myös varautuvat vahinkojen varalle omatoimisesti paremmin, sillä raha on hyvä konsultti. Myös onnettomuuksien määrä laskee taantumana aikana hieman ihmisten ollessa varovaisempia.

3. Taantumalla ei olennaista vaikutusta arjen turvallisuuteen. Säästöt investoinneissa luovat kuitenkin paineita laman jälkeiselle ajalle, ”investointivelkaa”.

Kartoituskohde 8: Arviot vaikutuksista turvallisuuskulttuuriin

Taantumana vaikutuksesta turvallisuuskulttuuriin vastaajat olivat kahta eri mieltä. Enemmistön mielestä turvallisuuskulttuuri tulee heikentymään taantumana seurauksena. Osa vastaajista kuitenkin uskoi, että turvallisuuskulttuuri tulee parantumaan.

Heikentymiseen johtaa se, että turvallisuusasioista säästetään. Yritykset keskittyvät ydintehtäviin ja varsinaisen työn tekemiseen sekä samalla heikentävät riskienhallintaa. Omia panostuksia vähennetään esim. tehdaspalokuntia, supistetaan turvallisuushenkilöstön määrää ja uusien palkkausta välitetään. Yritykset tinkivät määrärahoista ja resursseista. Otetaan tietoisia riskejä, sillä lomautetut eivät sitoudu enää yrityksen tai laitoksen turvallisuustavoitteisiin. Koska ihmisiä on vähemmän töissä, on onnettomuusriskien kasvu teollisuudessa mahdollista.

Myös kehittäminen ja investoinnit minimoidaan yrityksissä, jotka ovat taloudellisesti vaikeuksissa. Turvallisuutta lisäävien järjestelmien rakentamista ja uudistamista lykätään eikä henkilöstön koulutusta (esim. turvallisuuskoulutusta) ylläpidetä. Vähemmän tärkeät asiat jätetään oman onnensa varaan. Myös arvot kovenevat. Turvallisuusorganisaatiot voidaan minimoida tai ulkoistaa. Kustannussäästöjä voidaan tehdä koulutuksen lisäksi harjoittelua supistamalla. Taantuma vaikuttaa taloudellisesti myös kaikkiin kuntien palveluihin.

Toisaalta turvallisuuskulttuurin merkitys korostuu ja se voi parantua taantumana aikana. Turvallisuusinvestoinnit voivat kuitenkin

kin pienentyä. Parantumiseen tarvitaan panostuksia esim. ennaltaehkäisevään koulutukseen lomautusten vaihtoehtona, jolloin osaaminen lisääntyy. Taantumana aikana ollaan myös tarkempia asioissa ja välinpitämättömät henkilöt poistetaan. Koska toiminta hiljenee, myös vahinkotilanteet vähenevät. Taantuma voi vaikuttaa myös valppauden ja oman varautumisen lisääntymiseen.

Kartoituskohde 9: Arviot pelastustoimen vaikuttamismahdollisuuksista

Pelastustoimi ei ole immuuni kuntatalouden heikkenemiselle, joten sen tulee ymmärtää kokonaistilanne. Koska pelastustoimi on riippuvainen kuntien rahoitusosuuksista, on sen keskusteltava kuntien kanssa voidakseen lieventää taantumana vaikutuksia. Suurin osa vastaajista ehdotti hankintoja ja investointeja taantumana vaikutuksia lieventämään. Voitaisiin nopeuttaa uusien paloasemien rakentamisaikatauluja ja suorittaa toimitilojen remontteja ja perusparannuksia, koska työvoimaa yms. olisi nyt saatavilla. Investoinnit olisi kuitenkin hyvä tehdä Suomesta eikä esimerkiksi Puolasta. Kiinteistöinvestointien vaikeutena on mm. se, asemat pääosiltaan kuntien kiinteistöjä eivätkä kriisikunnat eivät saa tehdä investointeja, vaikka se olisi kaikkien kannalta järkevää. Täytyisi voida käyttää myös ulkopuolista rahoitusta.

Lisäksi pelastustoimi voi lievittää taantumana vaikutuksia pitämällä yllä ja kehittämällä nykyistä palvelutasoaan. Sen on myös yrittävä pitää ihmiset terveinä ja kehittää nopeaa sekä tehokasta ensivastetoimintaa ja ensihoitoa. Jos annetaan talojen palaa, tulee lisätä saneerauskohteita. Pelastustoimi voi palata työllistämistuella miehiä huolto- ja tukitehtäviin. Työttömien sopimuspalokuntalaisten palkkion vaikutus työttömyyskorvaukseen tulisi myös ratkaista. ■

LÄHDELUETTELO

Tilastokeskus (27.2.2009). Neljännesvuosittilinpito 2008. Internet-sivulla http://www.stat.fi/til/ntp/2008/04/ntp_2008_04_2009-02-27_fi.pdf

Kuntaliitto (11.2.2009). Kuntapalvelujen pelastusohjelma. Internet-sivulla www.kunnat.net/pelastusohjelma

Kuntaliitto (23.4.2009). Kuntatalous – Kommunalekonomi nro 2/nr 2/2009.

Kuntaliitto (2.4.2009). Valtaosa kunnista arvioi uudelleen kuluvan vuoden talousarvionsa. Internet-sivulla www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;347 (luettu 24.4.2009).

Koska toiminta on erittäin kustannustehokasta, tulee sopimuspalokuntien tarve ja käyttö lisääntymään sekä rooli vahvistumaan.